

Amit az e-könyv olvasásról tudni érdemes!

E-book szakmai nap az Eötvös Loránd Tudományegyetemen

Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Könyvtár- és Információtudományi Intézete e-book workshopot és könyvfórumot rendezett 2014. október 15-én az Országos Könyvtári Napok keretében. A munkatalálkozó célja az volt, hogy közvetlen tapasztalatokat szerezzenek a jövőbeli és a jelenlegi könyvtárosok, szakmabeliek, bölcsész beállítottságú érdeklődők az e-könyv olvasó eszközök használatáról. Az előzetes bejelentkezés meghaladta a százhusz érdeklődőt. A becslések szerint ennél is többen voltak jelen a kar zsúfolásig megtelt tanácsteremében.

Megnyitóbeszédében Orlovsky Géza dékánhelyettes, a Kar vezetését képviselve, ám jórészt saját, bölcsész-informatikai kötődésére hivatkozva hangsúlyozta a kérdéskör fontosságát. Majd a digitalizálási projektekből korábban személyesen is részt vett Biró Albert, a Nemzeti Hírközlési és Informatikai Tanács alelnöke fejtette ki: az elektronikus könyvtárat ne csak a kormány digitalizációs programja alapján képzeljük el, hanem az e-könyv kérdéskör felől is vizsgáljuk. Kiszl Péter bevezetőjében – a közönséget egy húsz évvel korábbi ELTE szakmai program előadáscímeivel szembesítve – arra mutatott rá, hogy a könyvtáros képzésben már akkor évtizedekkel előre, a most jelenné vált problémák felé tekintett a hajdani Könyvtártudományi Tanszék. Kritikus társadalmi, tudományos és üzleti problémák kezeléséhez csakis a minőségi képzés folyamatos fejlesztésével, az új elméletek oktatásba illesztésével biztosítható a mindenkor kompetens szakemberek megnyugtató jelenléte – foglalta össze mondanivalóját az ELTE intézetigazgatója, tanszékvezető habilitált egyetemi docense.

Kerekasztal az e-könyvről

A hagyományos szakmai rendezvények napirendjétől eltérően – a kedvcsináló felvezetések után – nem prezentációk sora következett a programban, hanem kerekasztal beszélgetés kezdődött „*Vele vagy nélküle? Pro és kontra az e-könyvről*” címmel. Moderátora Kerekes Pál címzetes egyetemi docens volt. A vitában részt vettek:

- Békés Márton, történész, e-könyv szkeptikus röpiratok kiadója,
- Dippold Péter, a FSZEK Központi Könyvtárának igazgatója,
- Fodor János, az ELTE BTK KITI adjunktusa,
- Káldos János, az OSZK főigazgató-helyettese,
- Molnár József, a *PC World* főszerkesztője,
- Sándor Júlia, az ELTE Eötvös Kiadó projektvezetője.

A beszélgetés – nem titkolt provokativitással – Békés Márton történész-médiaarcheológus mondatával indult: „Az e-book merénylet a könyv kultúra ellen.” Ezt az állítását az egyébként több tanulmánykötetet publikáló szakember egy előző írásában¹ így indokolta „ebooktatók” című fejezetcímmel: „A nyomtatott könyvpiac válsága jó lehetőség az e-book-bizniszben utazók számára, hogy felajánlják nagyvonalú segítségüket. A szórakoztatóipari technológiák között feltörekvőnek számító elektronikus könyvek – és azok olvasóeszközeinek – gyártói és forgalmazói már ki is jelentették, hogy a könyvpiacot a digitális tartalom fogja kibújni a bajból. Hát hogyan. Mindez olyan lenne, mintha a minőségi étermek esetleges krízisét a levesporok gyártói jelentkeznének megoldani, mondván: a jövő az instant kajáé. A nyomtatott könyv szépsége és hatalma tulajdonképpen az elektronikus könyvvel szemben mutatkozik meg igazán. Lássuk az összehasonlítás eredményét:

1. Az elektronikus könyvnek nincs illata, papír híján nem tapad a kézhez, nem lehet benne valóságosan aláhúzni-kiemelni, nem lehet beleírni, széljegyzetet hozzáírni, szerzője nem tudja dedikálni, nem behelyezhető el benne olyan feljegyzés, amely értékesebbé teszi. Röviden: az e-book nem megtapasztalható. Ennélfogva az e-book sohasem lesz személyes, túl azon, hogy valóságosan nem is létezik, csupán az e-book-olvasón vagy más elektronikus eszközön keresztül férhető hozzá.
2. A papír alapú könyvön meglátszik a használat és az idő: borítója, tipográfiája és a papír, amelyre nyomtatták, jellemző rá és korára. A papír súlya, vastagsága, felülete, színe, gyűrődése, illata, szármárkjülei és szakadásai mind-mind egyedi nyomok, akárcsak a vízceszpe és a kávéscsészék foltjai, vagy a por, a cigarettafüst és akár a dobosság, amely beleivódik. Az e-book időn kívüli, nincs előzménye, sem története. Az idő múlása és a használat eseménye nem látszik meg rajta - próbálg rongyosra olvasni egy e-bookot!
3. A hagyományos könyv olvasásához nem kell áram, a kötet nem merül le. A nyomtatott könyv technológiától függetlenül bárhol és bármikor, bárki által olvasható. A nyomtatott könyv off-line és nem bekötött; nem a technoszférába bekapcsolt eszköz, vagyis nem készülék. Független a terjeszkedő infotechnológiától.
4. A hagyományos könyv megjeleníti, megtestesíti és formálja az emberi környezetet, a kultúránk bizonyítéka, az ember által kitalált legnagyobbzerűbb formák egyike. Az e-book pusztán egy készülék része, a nyomtatott könyv viszont otthonosságot sugall. A hagyományos könyv az emberi és nem a technikai környezet része.

Az e-book, akárcsak a technoszféra többi digitális-virtuális készüléke, a mesterséges intelligencia, az elektronikus tárolás és a digitális kódrendszer mátrixával elveszi a szabadságunkat, megfoszt a történelemtől és a véletlen esélyétől. Az e-book merénylet a könyv kultúra ellen, mert azzal fenyeget, hogy a kötetben őrzött szellemet a technoszférába kapcsolva kolonizálja, akárcsak az iparosított civilizáció az erdőt, az infokommunikációs marketing-halandzsa pedig a nyelvet.”

A beszélgetés résztvevői igyekeztek cáfolni Békés Márton véleményét, nem vitatva, hogy felvetései súlyos realitásokat tartalmaznak. Kerekes Pál – Békés Márton kiáltványának megjelenésekor – részletesen kommentálta² az írást. Most megismételte: nem tudja elfogadni, hogy Békés Márton szinte jágói szerepkörbe utalja az e-könyveseket, cselszövények állítja be a digitális irodalom alkotóit és fogyasztóit, akik rossz szokásukkal – mármint az e-könyv olvasásával – valójában öldöklői a nyomtatott organizmusoknak.

¹ Békés Márton: Könyvpalotaforradalom. Forrás: <http://jobbklikk.hu/index.php?Cikk=802> [Letöltés: 2014. október 29.]

² Kerekes Pál: Újabb e-könyv szkeptikus vitairat: az e-book merénylet a könyv kultúra ellen! Könyvkonnektor, 2014. június 3. <http://konyvkonnektor.hu/?p=4220> [Letöltés: 2014. november 9.]

Utalt arra, hogy a nagy digitális ingyenes könyves állományok kínálata – elég csak a Magyar Elektronikus Könyvtárra, a Gutenberg Projectre és a Digitális Irodalmi Akadémiára gondolni – először teremtett olyan helyzetet az olvasáskultúrában, hogy kivétel nélkül mindenki számára elérhető a könyv szabadon. Értve ezen, hogy ingyen, a világ bármely pontjáról, bármilyen időpontban elérhetőek a magyar szerzők művei. Ezzel összefüggésben elhangzott a sokat idézett mondás Michael Harttól, a Gutenberg Project alapítójától, és haláláig működtetőjétől: „*Két dolog van a világon, ami tényleg ingyenes és kimeríthetetlenül rendelkezésre áll: a levegő, amit beszívunk és a Gutenberg-projekt könyvei.*” (Angol eredetiben: *There are two things in the world that are truly, totally free with an endless supply. The air we breathe and the texts on Project Gutenberg.*³)

Fodor János egészen az önkritika vállalásáig vitte a témát, kifejtve, hogy ő maga is annak idején, az e-könyv feltűnésekor, bizony, e-könyv szkeptikus nézeteket vallott. Mára azonban finomodott a véleménye, jobban megismerve az e-book képességeit, olvasást segítő potenciálját. Most úgy látja, hogy az e-könyv-kultúra és webes tájékozódás szimbiózis megkönnyítheti az alkotó írók, szerzők megismerését, estjeik, kultuszuk kiadói menedzselését. Csökkenhet a borító alapján ajándékozott, alig átlapozott vagy remittendában maradt kötetek száma, ha az on-demand nyomtatott, vagy rugalmas példányszámban megjelent könyvek kiválasztása fölértékelődik, és a megszerzett könyvek az e-szövegekben már megismert szerzők elkötelezett olvasói támogatását jelképezik. Így maradhatnak és válhatnak újra tulajdonosaik identitását valóban jelképező gyűjteményekké az otthoni könyvespolcok.

Dippold Péter rámutatott: az e-könyvek és a multifunkciós készülékek csupán csak egy kis szegmensét jelentik azoknak a generális társadalmi változásoknak, amelyek előtt állunk. Az e-bookok és egyéb eszközök megjelenésével nemhogy szegényedne a világ, hanem gazdagodik. Meggyőződése, hogy ebben a folyamatban ugyanaz játszódik le, mint a különböző médiumváltásoknak az időszakában, amikor film bejövételével sokan a színház végét jósolták, vagy amikor a fotó megjelenésében sokak a képzőművészet, illetve a festészet végnapjait látták. Mégsem így alakult, megmaradt valamennyi művészeti ág. Vélhetően megmarad a könyv is, az e-könyv pedig egy alternatív lehetőség lesz. Az e-könyvek könyvtári kölcsönözhetőségével kapcsolatban megjegyezte, hogy elterjedt és minden területre érvényes modell hiányában még sok a megválaszolatlan kérdés.

Káldos János úgy vélekedett: a nyomtatott könyv a történelmi emlékezetnek csupán az egyik, de nem kizárólagos továbbörökítője. Békés Márton indulatát megérti, de nem ért vele egyet. Elmondta, hogy munkája során számtalan régi könyvvel találkozik, amelyekhez kivétel nélkül emberi sorsok kapcsolódnak, mégis úgy látja, a könyv nem univerzális történelmi emlékező eszköz, hiszen a szóbeliség világából a könyv sem képes megőrizni semmit. A legfontosabb kérdés az, hogy képesek vagyunk-e megőrizni mindazt, amit elődeinktől örököltünk. A globálisan technológizálódó világban a társadalmi emlékezet átörökítése – hogy megőrizzük a szóbeliség és az írásbeliség, a magunk és a társadalom emlékeit – rendkívül nehéz feladat.

³ Emily Langer: Project Gutenberg creator Michael S. Hart dies at 64. = The Washington Post, 2011. szeptember 9. Elérhetőség: http://www.washingtonpost.com/local/obituaries/project-gutenberg-creator-michael-s-hart-dies-at-64/2011/09/08/gIQA1DMFDK_story.html [Letöltés: 2014. november 9.]

A vitavezető Kerekes Pál utalt arra, hogy az e-könyv nyilvánvalóan nem versenyezhet a bibliofília vonatkozásában a nyomtatott művek több évszázados művészi kivitelezésével. Ugyanakkor az e-book is képes spirituális viszonyt kiépíteni használójával. Nagyon is mindennapi műdarab lett az e-könyv olvasó eszköz. Szépen becsúszik a zsebbe a levéltárca méretű küttyü. Jól szolgál villamoson, otthon, iskolában. Hever az asztalon, munkaállomás környékén, kézre esik annak, aki megszokta. Táblagép vagy telefon formájában pedig egyenesen személyes tárgyként már hozzánőtt működtetőjéhez. Egy gépezeten lehet olvasni a médiatartalmakat, levelezést, szak- és büro iratokat, és az irodalmat. Könnyen folyik a letöltés: vers, képmegosztás, kommentelés, e-mail írás, hírkezelés – mind egy felületre kerül. Ez nem kultúraellenesség, sőt, talán még az sem túlzás, ha azt mondjuk: kultúra-hódítás, a kultúra demokratizmusa. Élő, eleven műveltségi dinamizmus.

A vita végén – amely talán túl hamar fejeződött be a további program időbeli szorítása miatt – a résztvevők egyperces összefoglalót adtak az elhangzottakról, és összegezték álláspontjukat. Fodor János így fogalmazott, és ezzel talán a beszélgetés résztvevői és a hallgatóság is egyetértett: Könyvtári e-kölcsönzéssel, on-demand kiadói nyomtatással olyan állapot felé haladunk, amelyben a hosszú szövegek tárolását könyvtárakra, archívumokra bízhatjuk, és azoknak csak különböző megjelenései lesznek az olvasóeszközökre letölthető, a nyomtatva megvásárolható, vagy közösségi hálózatokon egymás figyelmébe citálható, linkelhető formák.

E-könyv letöltési verseny

A délelőtti e-book ankétot e-könyv olvasó eszközök bemutatása követte. A résztvevők kezükbe vehették, kipróbálhatták az olvasó műszereket. Megfelelő számú berendezés állt rendelkezésre, tekintve, hogy a rendezők e-bookok sokaságát bérelték az eseményre, köztük a ritkán látott Nook Color és Kindle Fire, iPad táblagépeket.

Az eszköz-bemutató és a résztvevők tüzetes könyv-masina szemléje után e-könyv letöltési vetélkedő kezdődött. A gépeket – Nook, Kobo, Kindle, t'xtr Beagle, Sony, Hanvon, noteszgépek – több asztalra helyezték ki. Nem kevés résztvevőnél saját eszköz is megtalálható volt. Honnan is lehet e-olvasmányhoz jutni?

Az ingyenes állományok kerültek terítékre. A Bookracing forgatókönyv szerint:

MEK lehetőségek: Kindlére küldés, QR-kódos telefonra töltés, hálózati vagy kábeles közvetlen letöltés.

Választott mű: *Beniczkyné Bajza Lenke: Végzetes tévedés*

Gutenberg Project: Letöltési lehetőségek közvetlenül vagy hálózatra; Dropboxba, Google Drive-ra és a Felhőbe töltés.

Választott mű: *Csikó Gergeby: Atlasz család*

Ezt követően igazi versenyhelyzet alakult ki. A feladat az volt, hogy ki tudja felolvasni elsőként Móricz Zsigmond *Árvácskájának* első mondatát a nála lévő eszközről. Startpisztoly ugyan nem dördült el, csak egyszerű „könyvet!” felszólítás. Ezúttal az iPad-os letöltés győzött, alig néhány másodperc múlva már hangzott is a szöveg: „*Hajnal a pusztán.*” A résztvevők felmutatták a készülékeiket „Itt is Árvácska, már itt is, azon is!”

Következett Rejtő Jenő *Elvesztett církálója*. A feladat szerint ingyen kellett letölteni, persze legális forrásból. Mi derült ki? Az Amazonnál 5,07 dollár, a Barnes and Noble-nál ugyanezt 2,99 dollárért kapjuk, a Kobo 1,49 dollárért méri az írást. Végül bejött: az

iTunes 0,0 Euróért kínálja a művet, a Magyar Elektronikus Könyvtár természetesen szintén szabadon letölthetően nyújtja a ponyva-klasszikust. Ennyit talált hirtelen az összegyűlt könyvletöltési team. Nem került szóba, de érdemes tudni: a Smashwords-ön szintén ingyenes a könyv. A Bookline e-könyv szekciójában, és az eKönyv Magyarországnál már 490 forint.

Kiállítás és konzultáció

A rendezvény egész ideje alatt prezentációs és konzultációs lehetőséget kínáltak az Akadémiai Kiadó, Wolters Kluwer Kft., az E-könyv Magyarország, az ELTE Eötvös Kiadó, a Multimediaplaza és a Typotex standjain az ügyeletes szakemberek. A kiállítói térben egyaránt helyet kaptak a nyomtatott kiadványok és az e-könyves kínálatban szereplő digitális művek is.

Értékelés

A kerekasztal beszélgetésen hallható élénk szócsata, valamint az e-book eszközhasználati vetélkedő friss és eleven szakmai továbbképzési lehetőséget nyújtott a téma iránt érdeklődőknek. Érződött – és ez volt a könyvtárszakmai társas gondolkodás legfőbb eredménye –, hogy talán sokan megfogalmazták magukban: ugyan még nem fekszik előttük az egyenesre sikerült út az olvasás új reneszánsza felé, de a kapuk nyitva vannak. Üzletileg és kulturálisan is. Az e-könyv ebben a folyamatban jelentős szerephez juthat.

A rendezvény koordinátora: Boda Gáborné Köntös Nelli intézeti titkár, tanársegéd volt, a lebonyolítást segítette a Nemzeti Hírközlési és Informatikai Tanács.

Kerekes Pál

KÖNYVTÁRI MINŐSÉGI DÍJ

A Könyvtári Minőségi Díjat azok a hazai könyvtárak pályázhatják meg, amelyek már elnyerték a Minősített Könyvtár címet. 2011 óta hat könyvtár kapta meg a Minősített Könyvtár rangot: a Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár, a nyíregyházi Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtár, az egri Bródy Sándor Megyei és Városi Könyvtár, a Gödöllői Városi Könyvtár és Információs Központ, a Nyugat-magyarországi Egyetem Savaria Egyetemi Központ Könyvtár és Levéltár, valamint a kecskeméti Katona József Könyvtár. A nyertesek öt évig jogosultak a cím használatára, illetve pályázhatnak a magasabb fokú Könyvtári Minőségi Díjra. Az utóbbira beérkezett pályázatok közül az Emberi Erőforrások Minisztériuma által megbízott Könyvtári Minőségügyi Bizottság a Bács-Kiskun Megyei Katona József Könyvtárét találta a legjobbnak. Ezért a Magyar Kultúra napján, 2015. január 22-én a kecskeméti könyvtár igazgatója, Ramháb Mária vehette át Balog Zoltán minisztertől az idén először elnyerhető

Könyvtári Minőségi Díjat.

A könyvtár vezetőinek és munkatársainak szívből gratulálunk!